

държането на чистотата в различните фабрични помещения и дворове, в административните и други учреждения, в училищните и здравни заведения се осъществява предимно от представителките на циганската/ ромската етническа общност. „Жените циганки работят като улични чистачки в София и навсякъде“ (Kenrick 1966: 83).

Селскостопанска работа в прединдустриалната епоха се извършва ръчно. Циганите от всяка група са търсена работна сила. Те са на полето при прибиране на реколтата, по време на жътва, при вършене на зърното. Работи цялото семейство. Приемат се и в домовете на собствениците да ношуват, хранят се с тях на една трапеза.

За с. Арабаджиево (дн. с. Коларово, Старозагорско) през 1853 г. поп Минчо Кънчев разказва: „...с баща си, брат ми Слави и сестра ми Тона женехме на нашата къща. Имахме и цигани жетвари: Дормушоолу Хюсеин, синовете му Ибрахим, Дормуш и дъщеря му Алтъна. Аликоч Ахмедов, който се беше женил преди една неделя, женеше с новата си булка.... На първата нива, дето женехме, чакъмът⁵⁸ беше най-длъшък. Аликоч, като се понапече, пита баща ми: „Чичо Къньо, дето ораха тази нива, воловете живи ли са?“ Баща ми: „Живи“. Аликоч: „Да са живи“. Поженяхме тази нива и по икиндия⁵⁹ отидохме на друга...“ (Кънчев 1983: 104-105).

Цигани ратаи се трудят в чифлиците и живеят във формираните чифлигарски селища. В турските чифлици около Татар Пазарджик живеят българи и цигани ратаи. В с. Ямурлар, Татар Пазарджишката кааза през 1865 г. има 10 къщи и 35 жители българи, с три чифлика, 10 къщи ратаи цигани и 20 жители цигани. Селяните се занимават със земеделие и скотовъдство. „Край Пловдив, 1877.... Привечер шосето се оживи от живописни групички полуголи цигани, които отиваха към околните села и чифлици да работят. Полската работа тук се заплаща много по-добре. ...и при нужда циганите са предпочитана работна сила“ (Захариев 1973: 24; Бехиньова 1984: 147 – Й. Тоужимски).

И след аграрната реформа, извършена в българските земи през 80-те год. на XIX век и настъпилите промени в селското стопанство, обработката на земята продължава да е примитивна и прибирането на реколтата ръчно. Нуждата от работна ръка в разгара на сезона е голяма. В много райони на страната циганите продължават да бъдат харесвана и търсена работоспособна сила. Уседналите в Пазарджик цигани калайджии, които преди са се трудили в турските чифлици и особено по оризовите полета, пак се наемат за отглеждане и прибиране на реколтата. Работещи по оризищата, те вземат надниците си „на зелено“, т.е. предварително през зимата и затова в намален размер. Този статут се запазва и при циганите, които са в конопените ниви след Първата све-

⁵⁸ чакъм – ивицата засята площ, която се жъне

⁵⁹ икиндия – късния следобед